

Եվրոպական միությանը ուղղված համագործակցության ծրագրի համաձայն

EU4Regions:
**Աջակցություն և Հայաստանում տարածքային
զարգացման քաղաքականությանը**

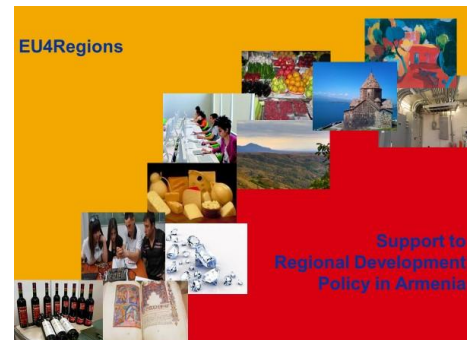

Իրականացվում է ՀՀ Կառավարության հետ համագործակցությամբ

2019-2025 թթ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՌԱԶՄԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆ – ԱՄՓՈՓ ՏԱՐԲԵՐԱԿ (ՆԱԽՆԱԿԱՆ)

**S2 բարեփոխումների նախապատրաստում 2018թ-ից
հետո¹**

**EU4Regions: Աջակցություն և Հայաստանում
տարածքային զարգացման քաղաքականությանը**

Հեղինակներ՝

1. Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների
նախարարություն

2. Տեխնիկական աջակցության թիմի Էկոթիս Նեդերլանդս²

31 Հոկտեմբեր, 2019

ՆՁՈՒՄ

¹ Մշակվել է 2019թ-ի Հոկտեմբերին ծրագրի ենթագործողության 1.5-ի ներքո՝ 2018թ-ից հետո S2 բարեփոխումների գործողության պլանի
նախապատրաստում:

² ԷԿՈՒՍՆեդերլանդի ԲԿ-ն իրականացնում է ծրագիրը:

Նյութում տեղ գտած տեսակետերը և մեկնաբանություները միայն հեղինակներինն են և չեն պատճուխում
Կապի առուի, Հայաստանի Կառավարության կամ Եվրամիության ավելի փոքր կազմակերպություններին:

1. Ախտբան

2016-2025 թթ-ի Հայաստանի զարգացման ռազմավարության ուղի (ՀՏՈ) ռազմավարական փաստաթուղթ է, որն ապահովում է երկարաժամկետ զարգացման հեռանկարներ և ուղղություններ Հայաստանի S2 քաղաքականության համար՝ իրավիճակի, մարտավարությունների և հնարավորության ուղիների մանրամասն ուսումնասիրության հիման վրա 2019 թ-ին փաստաթուղթը ենթակա էր վերանայման և թարմացման, ինչպես նաև «Ամսթթ մասնագիտացման ռազմավարության» (S3) մոտեցման ինտեգրմանը, որն այժմ ստանդարտ է եվրամիության և այլ երկրներում: 2019-2025 թթ-ի Հայաստանի նոր տարածքային զարգացման ռազմավարության ուղի մշակվել և պատրաստվել է ընդունման՝ հետևելով եվ լավագույն փորձերին և հարակից ուղեցույցներին, մասնավորապես՝ եվ ուղեցույցներին S3 մոտեցման վերաբերյալ:³

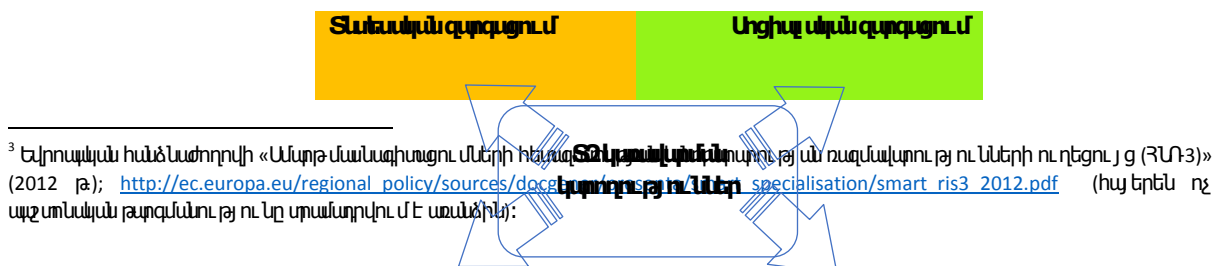
Տարածքային զարգացման ռազմավարության ուղի և ամսթթ մասնագիտացման ռազմավարության ուղի սերմանքի վրա կենտրոնացած մոտեցումներ են, որոնք բնութագրվում են միջամտության համար ռազմավարական տարածքների սահմանմամբ, որոնք հիմնված են հասարակության, մտեսնության և ձեռնարկատիրական ներուժի ուժեղ կողմերի վերլուծության վրա՝ շահագործող կողմերի լայն ներգրավմամբ: Տարածքային զարգացման (համախմբման) քաղաքականության ուղի ուղղված է Հայաստանի բոլոր մարզերին, քանի որ այն կենտրոնացվում է նրանց ուժեղ կողմերի վրա՝ օգտագործում է հնարավորության ուղիները, և անհրաժեշտության դեպքում պոտենցիալ ռեսուրսներ է ապահովում զարգացման բացերը հաղթելու համար: Նման մոտեցումը ակնհայտ է թույլ տալիս հաղթել թաքնված և ոչ բավարար օգտագործված ռեսուրսները և մասնագիտացվել տարածքները թե՛ թույլ և թե՛ զարգացած մարզերում՝ նպաստելով դրանց ավելի մեծ նորարարության և մրցունակության ապահովմանը՝ միաժամանակ ապահովելով տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ: Փաստաթուղթը ամրապնդում է S2 քաղաքականության դերն ու Նշանակության ուղի զարգացման տարածական ասպեկտների հետ կապված կարևորագույն գործողության ուղիների իրականացման գործում:

Տարբեր ազգային ռազմավարական փաստաթղթերը, կառավարության և որևէ ուղիների ծրագրերը հաշվի առնելուց բացի՝ ՀՏՈ & S3-ը կառուցված է միջտարածաշրջանային տարբերության ուղիների և ներտարածաշրջանային կառուցվածքային փոփոխության ուղիների փաստերի և խորը գիտելիքների հիման վրա:

2. Վերլուծություն

Հայաստանի տարածաշրջանային զարգացման ռազմավարության ուղի մշակվել է լայն սակայնի ապացույցների հիման վրա՝ կազմված վիճակագրական, վարչական և ծրագրային վերաբերող տվյալներից և զեկույցներից: Քանի որ տարածքային զարգացումը միջոց որոշակի քաղաքականության ուղի որոնե, S2-ին վերաբերող թեմատիկ շրջանակը նույնպես լայն է, և այն բաժանվել է քաղաքականության հիմնական հարթության ուղիների, ինչպես նաև զարգացման ստորին: Ցուրբանային հարթության համար ներկայացվում են կարևոր դիտարկումները՝ սրահադրելով հիմնական ապացույցները և S2 քաղաքականության միջամտության ուղիների հիմնավորումը:

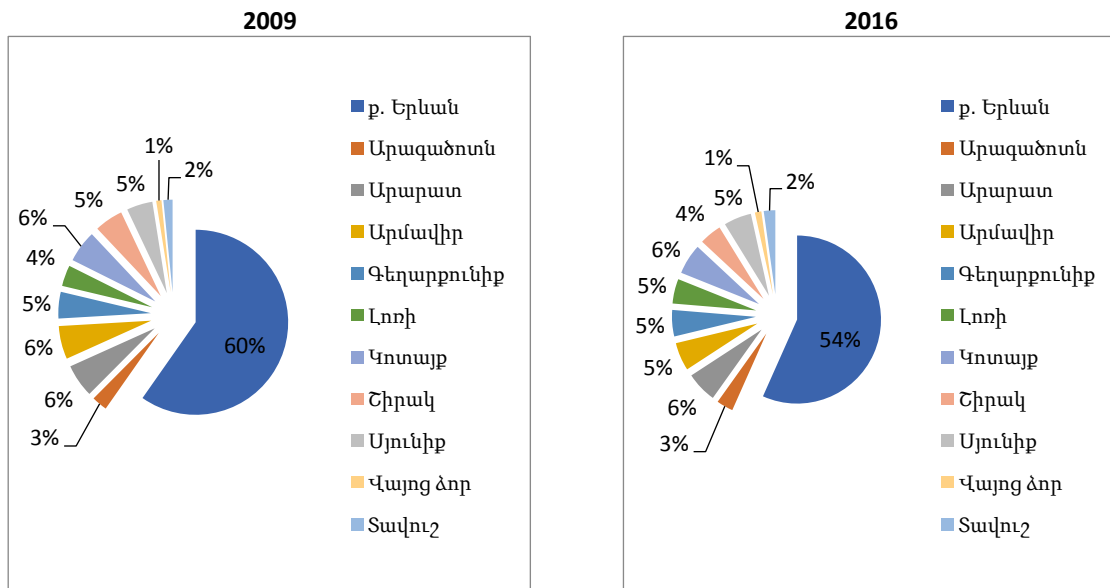
Գծաթուղի 1. S2 քաղաքականության հարթության ուղիներ

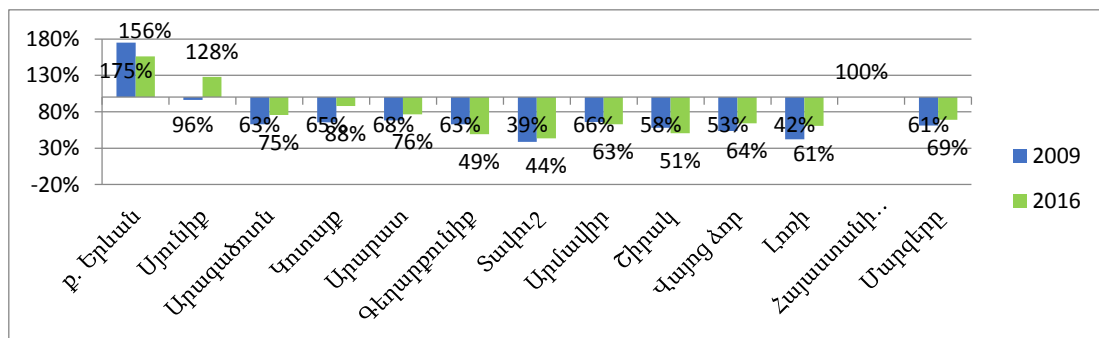
1. Տեսչական գրասենյակ

Գծապատկեր 2. Անդերի մասնաբաժինը Հայաստանի ՀԱՊԸ, 2009թ. և 2016թ.

Այս ռուրը՝ Մեծիկան մշակույթ՝ հիմք ընդունելով Հայաստանի Հանրապետության վիճակագրական կոմիտեի տվյալները՝ 2018 թ-ի Տնտեսգրքը և ավելի վաղ հրատարակության ու ներքին՝ Ազգային հաշիվների համակարգ (Արտադրության հաշիվ ըստ տնտեսական գործունեության, Հանրապետության ներքին պուրջի արտադրության ու ներքին)՝ ՀՀ մարզերը և Երևան քաղաքը 2018թ-ի գծապատկերներում ավելի վաղ հրատարակության ու ներքին (Հանրապետության ու ներքին), տնտեսության հիմնական ճյուղերի մասնաբաժինը արտադրանքի մեջ):

Գծապատկեր 3. Անշնչի հաշիվ ՀԱՊԸ 2009թ. և 2016թ. (Հայաստան=100)

Այս ռուրը՝ Մեծիկան մշակույթ՝ ըստ տնտեսագրական գծապատկերի

Կարևոր դիտարկումներ՝

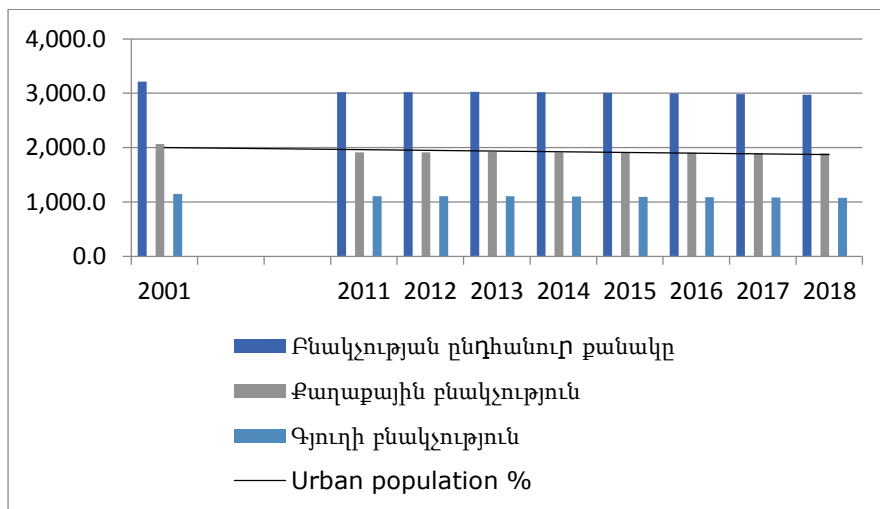
- Տնտեսության աշխարհագրական կենտրոնացվածության առումով Հայաստանը իրատ միակենտրոն է: Երևանը տրամադրում է ազգային ՀԱՊԸ կեսից ավելին (54% 2016 թ-ին)՝ որակյա երկրի գերակա

սրոյ ու նաբերական և սպասարկման կենտրոն: Ասցունց է տալիս այլ վայրերի, հատկապես ծայրամասային ներուժի հնարավոր թերափոք օգտագործումը: Անդգային շատշուկաներ չափազանց փոքր են, որսնագի նշանակալի դաշնան սզգային, առավել ևս միջսզգային մակարդակով:

- Այնհայտ է, որ Հայաստանում տարածքային անհամաչափությունները պոտենցիալում են՝ չնայած անհամաչափությունները բոլոր տարածքային մարզերի և երևան քաղաքի միջև փոքր-ինչ նվազել են 2009-2016 թվականներին: Կան ընդամենը երկու ոլորտներ, որոնք ամբողջ ժամանակահատվածում գերազանցել են սզգային միջին ցուցանիշը (երևան և Սյունիք): Գեղարքունիքը, Տավուշը, Սիմալիքը, Ծիրակը, Վայոց ձորը և Լոռին սոթմանագրել են մեկ շնչի հաշվով ՀԱՀի՝ սզգային միջինի 70%-ից ցածր ցուցանիշ, ինքը կազմում է ընդհանուր բնակչության 38% -ը:

2. Սոցիալական զարգացում

Գծապատկեր 4. Հայաստանի գրանցված բնակչությունը, 1990-2018 թթ (հազար)

Սիբյ ուրը՝ ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, 2019 թ.

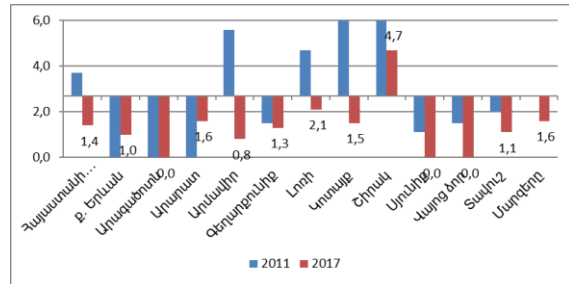
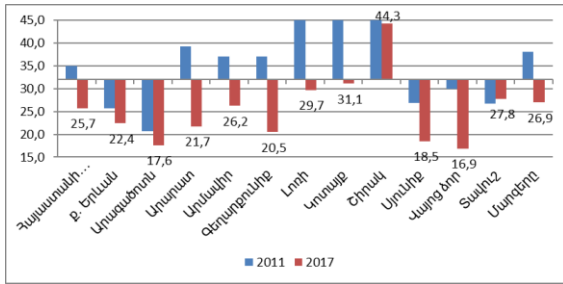
Կարևոր դիտարկումներ՝

- Բոլոր մարզերն ու երևանը 2001-2018 թվականների ընթացքում սուծել են բնակչության նվազումից, սակայն, զգալի տարբերություններով: Ամենաշատսուծած մարզերն են Լոռին, Ծիրակը և Վայոց ձորը, քանի որ վերջին երկու տառամյակների ընթացքում կորցրել են իրենց բնակչության 11–24% -ը:
- Ամենանոսր բնակեցված մարզերն են Սյունիքը և Վայոց ձորը, որտեղ բնակչության խտությունը չի գերազանցում սզգային միջինի 1/3-ը:

Գծապատկեր 5. Սոցիալական և ծայրահեղ սոցիալական մամուլամիջոցների բնակչության մեջ (%), 2011-2017 թթ

Սոցիալական ուղի մամուլամիջոցների (%),
2011-2017 թթ

Ծայրահեղ սոցիալական ուղի մամուլամիջոցների (%),
2011-2017 թթ

Սղբյ ուրը՝ 33 վիճակագրական կոմիտե, 2019 թ.

Կարևոր դիտարկումներ՝

- Սղբյ ուրը լ ուրը մտահոգություն ունի Է Զայ աստմունմ. բնակչության մոտ 25% -ը գտնվում է սղբյ ուրը ան գծից ցածր, իսկ մոտ 1.4% -ը ծայրահեղ սղբյ ուրը ան մեջ: Վերջին տարիների ընթացքում սղբյ ուրը ան ցուցանիշների աստիճանաբար նվազման միտում կա
- Որոշ շրջաններում սղբյ ուրը ան դեպքերը շատախելի բարձր են, քան սղբյ ուրը միջինը (Ծիրակ՝ 44%, Կոտայք՝ 31%, Լոռի՝ 30%) և մոտերկու անգամ ավելի բարձր, քան լ ավագույն դիրքերի շրջաններում:

3. Բնակչության հանցագործություններ

Հիմնական դիտարկումներ⁴

- Մեծ զորքում վտանգավոր նյութերի պոտենցիալների մեծ սղբյ ուրը կապված են շարժական սղբյ ուրըների հետ՝ հիմնականում սղբյ ուրը (ընդհանուրի շուրջ 56%-ը), Էլ Եկարսերգիայի պոտենցիալ ան, Էլ Եկարսերգիայի մատակարարման և ջրամատակարարման (24%) , հանքարդյունահանման և քարհանքերի (13%): Վտանգավոր նյութերի պոտենցիալների հիմնական ստացիոնար սղբյ ուրը կապված են պոյ ուրըների և քաղաքային կենտրոնների հետ (Ալ ավերդի, Երևան, Վանաձոր, Արարատ): Տերմոցային մտահոգությունների պոտենցիալները հիմնականում կապված են Էներգիայի պոտենցիալ ան (ընդհանուրի 66%-ը) և գյ ուրըների (22%) հետ՝ վերջինը դիտարկվել է 2005-2016 թվականներին (մոտ 38% -ով), ինչը հիմնականում կենտրոնների բուժման աճի հետ կապված:
- Ջրագործությունը հիմնականում կապված է գյ ուրըների գործունեության հետ (ոռոգումը կապվում է ընդհանուր օգտագործման մոտ 55%-ը), ձկնորսության / ձկնաբուծությունների (25%) և քաղաքային բնակչության կողմից օգտագործման (12%), որը հատկապես գերակշռում է Արմավիրում, Արարատում և Երևանում: Կորուստները ջրային տարածքում ընթացքում համեմատաբար բարձր են:
- Կոշտախոնների գերտեսքում պոտենցիալ աճում է մտահոգության գործունեության հետ կապված (2014-2018 թթ. 43% -ով), թափոնների մեծ մասը, որոնք ստացվում են համայնքային սղբյ ուրըների, առանց համապատասխան ապամանների են: Սղբյ ուրըների ամենաբարձր տարածքները գրանցված են Երևանում (երկրի ընդհանուրի 66%-ը), Կոտայքի և Ծիրակի մարզերում:

4. Հետազոտություններ և ներդրություններ

Հիմնական դիտարկումներ .

⁴ 33 վիճակագրական կոմիտե, 2019 թ., Զայ աստմունմ 2018 թվականի բնակչության վիճակագրությունը 2014-2018 թվականների ժամանակաշրջանի շարժումներ:

- Կա նորամուծության թերի ազգային շրջանակ, այնուամենայնիվ մրցունակության և ինովացիոն քաղաքականության միջակայքերի բարելավումը և Նշանակալի առաջընթացը ընտրված ոլորտներում, մասնավորապես՝ նորարարության ոլորտին վերաբերող ենթակառուցվածքները, ինչպիսիք են՝ ստեղծարարները, ուսումնական կենտրոնները, ինկուբատորները/սթուդերառորները, որոնք սեփական են մասնավորապես SRS-ի որսի զարգացման մեջ:
- Այնուհանդերձ՝ գիտության, կրթության և բիզնեսի զարգացման քաղաքականության և համակարգերի թույլ համակարգում, կրկին բարձր սեփնուղ ոգիների և SRS-ի որսում ներդրված որոշ դրական փոփոխություններով:
- Ձեռնարկարկական գործունեության ցածր մակարդակը, ՓԱԶ-ների ցածր խառնուրդում, հարկապես ավելի զբաղված և ավելի քիչ քաղաքային շրջաններում, սահմանափակում են մոնետար և նորարարության ոլորտին ուղղված կառուցվածքային փոփոխությունները:
- ժամանակակից տեղեկատվական սեփնուղ ոգիների ցածր օգտագործումը, ընդհանուր բնակչության կողմից SS-ի որսում դանդաղ ներգրավումը՝ զուգորդված էլ եկարոնային կառավարման թերզարգացած համակարգերով և հանրային հատվածի կողմից նորարարության ոլորտին սահմանափակ օգտագործմամբ, օրինակ. գնումներում նույնպես մտահոգիչ է:
- ՅԱՀ-ի հետ կապված կա բավարարիչ հետադարձության և զարգացման ծախսեր, նորամուծության ոլորտ, որոնցում գերակշռում են սեփնուղ ոգիների և սարքավորումների ձեռք բերումը կապված պոստդրանքի զարգացման և նոր գիտական կամ ինժեներական ուժունքների առարայ նացման հետ:
- Ազգային մոնետարությունը կենտրոնացված է հիմնականում զբաղմունքային ոլորտային ոլորտի վրա բաց վերջին տարիներին դիմադրական զարգացում ցուցաբերող այլ ոլորտների ցուցումներով (օրինակ՝ պոստդրություն, հյուրանոցային և սննդի ծառայություններ (տուրիզմի հետ կապված), SRS, կրթություն, առողջապահություն), պոստհանման ավելացում (սնունդ և խիչքներ, մետաղներ, կարել, ադամանդներ, սեքսուալ ներ, տուրիզմ) և օտարերկրյա ներդրումների ներգրավում: Այս ոլորտներից ոմանք լավ համապատասխանում են, և կարող են օգտվել զուգաշրջանային միտումներից և կարող են ծառայել զուգաշրջանային հիմնական մարտնիրավերների հաղթահարմանը:

5. S2 կառավարման կարողություններ

Հիմնական դիտարկումներ.

- Հայաստանում տարածքային զարգացման շրջանակը պշտոնապես ստեղծվել է 2016 թվականին և վերջին տարիներին զարգացում է ապրել՝ ի շնորհիվ S2-ին նվիրված կենտրոնական մակարդակի հաստատության - տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության:
- S2 բարեփոխումները լրացվել են ակտական կառավարման կառույցներում տեղի ունեցած փոփոխություններով, հարկապես՝ տեղական ինքնակառավարման մարմինների շարունակական խոշորացմամբ (2016 թ-ին համայնքների թիվը կրճատվել է 900-ից 503-ի), և որպես զարգացման դերակատարներ դրանց դերի ավելացմամբ (օրինակ՝ տեղական մոնետարական պլանավորման ներդրմամբ), որն պողեն ցույց է տալիս տեղական իշխանության ոլորտների կողմից զարգացման ռեսուրսների բարելավված օգտագործում: Այնուամենայնիվ, սահմանափակ գործառնության ին և ֆիսկալ ապակենտրոնացումը հանգեցնում է տարածքային և տեղական դերակատարների ցածր ներգրավվածությանը տարածքային զարգացման մեջ, և նրանց ներուժի ոչ նացացմանը:
- S2 քաղաքականության և բարեփոխումների գործող ռազմավարական ուղղությունները դեռևս պիանջում են ամբողջովին գործաժող և գործնականում բազմաշերտ կառավարման վերածված համատեքստ (զարգացման պլանավորում, ծրագրի կառավարում, պոյ ունքների վրա հիմնված բյուջետավորում և այլն):

1. Անդաժմանագիտության առաջնահերթ ոլորները

Անդաժմանագիտության ազգային առաջնահերթությունները սահմանված են փաստաթղթի այս բաժնում՝ հիմք ընդունելով ընդհանուր տնտեսական գործունեության համեմատաբար առավել հեռանկարային տարրերը, որոնք զուգորդված են ապագա տեխնոլոգիաների և շուկաների միտումների հետ՝ բոլորը հաստատված են լայն հասարակական խորհրդավորությամբ ու ներքին և ձեռնարկատիրական գործընթացների միջոցով:

Անդաժմանագիտության առաջնահերթություններին տրվել են նաև աշխարհագրական տեղանքի հնարավոր նկատառումներ, որոնք այնուհետև ավելի է դիտարկվեն ազգային քաղաքականության մշակողների և տարածքային / տեղական ղեկավարների կողմից:

Գծաթույլեր 6. Հայաստանի սննդամթերքի արտադրության գերակա ոլորտները

No	Սննդաթմասնագիտացման առաջնահերթություն	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական տիրույթները ⁶	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական նպատակները ⁸	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
							1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Առաջադեմ գյուղատնտեսություն	Առաջադեմ, կայուն և/կամ բարձր արտադրողականություն ունեցող/ինտենսիվ գյուղատնտեսություն և ջրային տնտեսություն, ներառյալ՝ օրգանական, էկոլոգիական (նաև «Էկո-գյուղ» հայեցակարգը), ճշգրիտ, ռոբոտային / ավտոմատացված, կլիմայի փոփոխությանը դիմակայող մշակաբույսեր և գյուղատնտեսության և ջրային տնտեսության այլ նոր ձևեր:	Բոլոր մարզերը	Գյուղատնտեսություն և, անտառային տնտեսություն և ձկնորսություն (բուսաբուծություն և կենդանաբուծություն, որսորդական և հարակից ծառայություններ, ձկնորսություն և ջրային տնտեսություն)	Բնական գիտություններ (ֆիզիկական, քիմիական, հողային, կենսաբանական, այլ), գյուղատնտեսական անասնաբուժական գիտություններ (գյուղատնտեսություն, ձկնաբուծություն, կենդանիներ, անասնաբուժություն, գյուղատնտեսական կենսատեխնոլոգիա, այլ)	Հանրային առողջություն և անվտանգություն (սննդի անվտանգություն և ապահովություն), կայուն նորարարություն (կայուն գյուղատնտեսություն, էներգիայի, հողի և ջրի օգտագործում, կայուն արտադրություն և սպառում), բնություն և կենսաբազմազանություն (կենսաբազմազանություն, բնության պահպանում), այլ (կենսաավառելիք), ջրային տնտեսություն	x	Բարձր	Բարձր	Ցածր	Միջին	Միջին	միջին	Միջին	միջին	

⁵ Զբոսաշրջություն

⁶ Տնտեսական ակտիվության և վիճակագրական դասակարգում էվրոպական համայնքում (NACE rev. 2), 2008;

https://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nomenclatures/index.cfm?TargetUrl=LST_NOM_DTL&StrNom=NACE_REV2

⁷ OECD Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, <https://www.conicyt.cl/wp-content/uploads/2014/07/Manual-Frascati-2015.pdf>

⁸ ԵՄ քաղաքականության լայն ոլորտները, որոնք համապատասխանում են «Հորիզոն-2020»-ում սահմանված պատկերացման «Հասարակական մեծ մարտնչություններին» և «Նորարարության միություն» դորշակակիր նախաձեռնության հիմնական քաղաքականություններին, ներառյալ՝ Անդրծովյան մշակույթի և սպորտի նախագծերը, ՌԿՏ-ներ, Արհեստական Ներգործություն և ՌԿՏ ինտելեկտ:

⁹ Սահմանված սննդամթերքի արտադրության առաջնությունները ունենում են չորային շարժում

No	Սմարթ մանագիտացմա	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹								
2	Նոր սնունդ	Առաջատար սնունդ ներառող՝ ֆուսկոգիտալ / հատուկ նշանակություն, առողջ, բժշկական / դեղաբանական, օրգանական, էկոլոգիական սնունդ, սննդի պահպանման նոր ձևեր	Երևան Բոլոր մարզերը	Արտադրություն (պարենային ապրանքների արտադրություն, խմիչքների արտադրություն)	ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (մեխանիկական, քիմիական բնապահպանական ճարտարագիտություն, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա, նանոտեխնոլոգիա և այլն), բժշկական և առողջապահական գիտություններ (բժշկական կենսատեխնոլոգիա, առողջապահական գիտություն և այլն)	Հանրային առողջություն և անվտանգություն (սննդի անվտանգություն և ապահովություն, հանրային առողջություն և սոցիալական բարօրություն), հիմնական կատարման տեխնոլոգիաներ (առաջատար արտադրական համակարգեր, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա), կայուն նորարարություններ (կայուն արտադրություն և սպառում)	Բարձր	x	Բարձր	Ցածր	Բարձր	Միջին	Միջին	Միջին	Ցածր

No	Սմարթ մանագիտացմա	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
3	Քաղցրահամ ջրերի կառավարում	Քաղցրահամ ջրերի բարելավված կառավարում, ներառյալ՝ խմելու ջրի մատակարարումը, շշալցված ջրի արտադրությունը, ռեզերվաներ, ջրային էկոհամակարգերի կառավարում, հիդրոէներգետիկա և այլն, ու շաղրություններ դարձնելով Սևանա լճի ռեսուրսների կայուն օգտագործման վրա	Գեղարքունիքի մարզ	Ջրամատակարարման կոյուղի (ջրի հավաքում, մաքրում և մատակարարում, կոյուղի), էլեկտրաէներգիայի մատակարարում	Բնական գիտություններ (ֆիզիկական, քիմիական, բիոլոգիական և բնապահպանական գիտություններ, կենսաբանական, այլ), ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (քաղաքացիական, էլեկտրական, մեխանիկական, բնապահպանական ճարտարագիտություն, բնապահպանական արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա, այլ)	Հանրային առողջություն և անվտանգություն (սննդի անվտանգություն և ապահովություն, հանրային առողջություն և սոցիալական բարօրություն), բնություն և կենսաբազմազանություն (կենսաբազմազանություն, բնության պահպանում), ծառայություններին նորարարություն (հանրային ծառայություններ), կայուն նորարարություն (ռեսուրսների արդյունավետություն, կայուն հող և ջրօգտագործում, էներգիա և վերականգնվող աղբյուրներ)	Բարձր	Բարձր	x	միջին	միջին	միջին	Բարձր	Ցածր	միջին	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
4	Կայուն հանքարդյունաբերություն	Նորարար հանքարդյունաբերություն և քարհանքեր, ներառյալ՝ ռեսուրսների և էներգաարդյունավետության մեթոդներ, շրջակա միջավայրի պաշտպանություն և այլն՝ կենտրոնանալով «առաջադեմ արդյունաբերություն» սմարթ մասնագիտացման ներքո ներդրված վերամշակման հետ կապված հանքարդյունաբերության ճյուղերի վրա	Արագածոտն Արարատ Լոռի Սյունիք Վայոց Ձոր	Հանքարդյունաբերություն և քարհանքեր (մետաղական հանածոների արդյունահանում, այլ հանքարդյունահանում և քարհանքագործություն, հանքարդյունաբերության աջակցման ծառայություն գործունեություն)	Բնական գիտություններ (\$իզիկական, բիոֆիզիկական և բնապահպանական գիտություններ, այլ), ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա	Բնություն և կենսաբանականություն (կենսաբանական, բնության պահպանում), կայուն նորարարություն (ռեսուրսների արդյունավետություն)	Ցածր	Ցածր	միջին	x	միջին	միջին	միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարության ու ներքի համար ⁹									
5	2արգացած արդյունաբերություն	Ընդլայնված արտադրություն, «արդյունաբերության 4.0» այնպիսի տարրեր, ինչպիսիք են՝ սմարթ արտադրությունը, սմարթ գործարանը, «առանց լուսավորության» արտադրություն, ավտոմատացում, ռոբոտիկա, արդյունաբերական ինտերնետային:	Երևան, Բոլոր մարզերը	Արտադրություն (տեքստիլ, հագուստ, կաշի, փայտ, թուղթ, թղթե արտադրանք, տպագրություն, ձայնագրված մեդիայի վերաարտադրություն, կոքս և գտված նավթամթերք, քիմիական նյութեր, ռետին և պլաստմասե, ոչ մետաղական հանքային այլ արտադրանքներ, մետաղներ, համակարգիչ, էլեկտրոնիկա, էլեկտրական սարքավորումներ, մեքենաներ և սարքավորումներ, շարժիչային տրանսպորտային միջոցներ, կցանքներ և այլն, կահույք, այլ)	Բնական գիտություններ (մաթեմատիկա, համակարգչային և տեղեկատվական գիտություններ) ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (քաղաքացիական, էլեկտրական, մեխանիկական, քիմիական, նյութեր, կենսատեխնոլոգիա, նանոտեխնոլոգիա, այլ)	Հիմնարկային արտադրանքներ (առաջադեմ արտադրական համակարգեր, առաջադեմ նյութեր, արդյունաբերական կենսատեխնոլոգիա, միկրո / նանոէլեկտրոնիկա, նանոտեխնոլոգիա, ֆոտոնիկա)	Միջին	Միջին	Միջին	Միջին	x	Բարձր	Միջին	Ցածր	միջին	Ցածր

No	Սմարթ մանագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարության ներքի համար ⁹									
7	Մարդու առողջության և սոցիալական բարօրության	Մարդկային առողջության և սոցիալական բարօրության ոլորտներ և ծառայությաններ, ինչպիսիք են՝ մոլեկուլային տեխնոլոգիաները, բժշկության և կենսաֆարմիսիկայի համար, անհատական և հանրային առողջության առաջադեմ կիրառական տեխնոլոգիաներ; առաջադեմ բժշկական ճարտարագիտության՝ վաղ ախտորոշման և բուժման, անհատականացված բժշկության համար, վերականգնման և գեղեցկության համար, և այլն:	Երևան Բոլոր մարզերը	Արտադրության (դեղագործական արտադրանքների և դեղագործական պատրաստուկների արտադրության), մարդու առողջության, այլ ծառայությաններ (անհատական սպասարկման գործողությաններ)	Բժշկական և առողջապահական գիտությաններ (հիմնական, կլինիկական, բժշկության, առողջապահական գիտությաններ, բժշկական կենսատեխնոլոգիա և այլն), ճարտարագիտության և տեխնոլոգիա (քիմիական, բժշկական ճարտարագիտության), սոցիալական գիտությաններ (հոգեբանության և այլն)	Հասարակական առողջության և անվտանգության (ծերացող հասարակության, հանրային առողջության և սոցիալական բարօրության, նոր կամ բարելավված ծառայողական ապրանքներ)	միջին	միջին	բարձր	Ցածր	Ցածր	բարձր	x	Ցածր	միջին	միջին

No	Սմարթ մանագիտացման	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարության ներքի համար ⁹									
8	Ստեղծագործական և փորձի վրահիմնված արդյունաբերության ներքին ծառայություններ	Նորարարական՝ արվեստ և արհեստ, ներառյալ՝ կատարողական արվեստ, ռադիո / հեռուստատեսություն, կինոնկար և տեսաֆիլմ / մուլտիմեդիա, սպորտ և ժամանց, զվարճանք և միջոցառումներ, ճարտարապետություն, գրքեր և մամուլ, տուրիզմ, գաստրոնոմիա և հարակից ոլորտներ	Երևան Գեղարքունիք Լոռի Կոտայք Շիրակ Սյունիք Վայոց Ձոր Տավուշ	Տեղեկատվություն և հաղորդակցություն (հրատարակչական գործունեություն, նկարահանումներ, վիդեո և հեռուստատեսային ծրագրեր, ձայնագրման և երաժշտության հրատարակչություն, ծրագրավորման և հեռարձակման աշխատանքներ), արվեստ, ժամանց և հանգիստ (ստեղծագործական, արվեստի և զվարճանքի միջոցառումներ, գրադարաններ, թանգարաններ և այլ մշակութային գործունեություն) և զվարճանքի և հանգստի կազմակերպման աշխատանքները), կացարանների և սննդի կազմակերպում	ճարտարագիտություն և տեխնոլոգիա (քաղաքացիական, էլեկտրոնային, տեղեկատվական ճարտարագիտություն), սոցիալական գիտություններ (հոգեբանություն և ճանաչողական գիտություններ, սոցիոլոգիա, սոցիալական տնտեսական աշխարհագրություն, լրատվամիջոցներ և կապեր, այլ), հումանիտար և արվեստ (պատմություն և հնագիտություն, լեզուներ և գրականություն, արվեստ, և այլն)	Մշակութային և ստեղծագործական արդյունաբերությունների ներքին ճարտարարություն (նոր կամ կատարելագործված ծառայություններ)	Միջին	Միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր	Բարձր	Ցածր	x	Միջին	Ցածր

No	Սմարթ մասնագիտացմա	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹										
9	Նոր կրթություն	Առաջադեմ կրթության համակարգեր և լուծումներ, ինչպիսիք են՝ հեռավար / խառը ուսում, էլեկտրոնային ուսում, ոչ ֆորմալ կրթություն, ժամանակակից ինքնազարգացման և կրթության տեխնոլոգիաներ ու գործընթացներ, դասավանդման և ուսուցման նորարարական մեթոդներ և այլն՝ կենտրոնանալով բարձրագույն և մասնագիտական կրթության վրա, որոնք կապված են մյուս բոլոր սմարթ մասնագիտացումների հետ:	Երևան Լոռի Շիրակ Տավուշ	Կրթություն (բոլոր կատեգորիաները,)	Հասարակական գիտություններ (հոգեբանություն և ճանաչողական գիտություններ, կրթություն, լրատվամիջոց և հաղորդակցություն , այլ)	Սոցիալական նորարարություն՝ կրթության, հմտությունների և վերապատրաստման ոլորտում		միջին	միջին	միջին	Ցածր	միջին	Բարձր	միջին	միջին	x	Ցածր

No	Սմարթ մանագիտացմա	Նկարագիր	Առաջատար վայրերը ⁵	Հիմնական տնտեսական	Հիմնական գիտական տիրույթները ⁷	Քաղաքականության հիմնական	Պոտենցիալ՝ խաչածև նորարարությունների համար ⁹									
10	Նոր սոցիալական ծառայություններ	Առաջադեմ սոցիալական ծառայություններ, ինչպիսիք են՝ հեռակա աշակցությունը, կենսապահովման լուծումների աշակցությունը, բարելավված աշակցության կարիքների գնահատում և մատուցում, ինչպիսիք են՝ անհատականացված աշակցությունը, աղքատության, անօթևանության, հաշմանդամության, ծերության և այլ իրավիճակներում և պայմաններում:	Երևան Բոլոր մարզերը	Սոցիալական աշխատանքի գործողություններ	Հասարակական գիտություններ (հոգեբանություն, տնտեսագիտություն, սոցիոլոգիա, իրավաբանություն, քաղաքագիտություն, սոցիալական և տնտեսական աշխարհագրություն)	Սոցիալական նորարարություն՝ երեխաների խնամքի, տարեցների խնամքի, սոցիալական բարօրության, սոցիալական ներառման մեջ	միջին	Ցածր	Ցածր	Ցածր	Ցածր	Միջին	միջին	Ցածր	Ցածր	x

2. ՈՐԹՍՎԵՐԴ ՈՒԾՈՒՅՈՒՆ

Գծաթույլեր 7. ԱնկուիՈՐԹՍ ՎԵՐԴ ՈՒԾՈՒՅՈՒՆ ՀԱՅ ԱՄՍՈՒՆՈՒՄ ԱՍՐԱԾՔԱՅ ԻՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ և ԱՆԿՐՈՒՄԱՆՊԻՍՏՄԱՆ ԽԱՆՔ

Ուժեղ կողմեր	Թույլ կողմեր
Տնտեսական զարգացում	
- Հայաստանի մրցունակ դիրքը՝ համեմատած նմանաթիվերկրների հետ՝ ընդհանուր քաղաքականության և շրջանակով, որը նախատեսում է միասնական զարգացմանը (բիզնես սկսել ու հեշտության ու, միասնության և կարողության ու և պոստին շրջանից պոստ վերականգնվել ու համար): - Որոշ ռեզիդենտներում նկատվում է միասնական գործունեության և այն իրաժեշտություն՝ առանց ցուցաբերել ու ծայրահեղ մեծ վստահության ու և այնպիսի ցածր մակարդակի հավելյալ պոտենցիալի վրա ինչպիսին է՝ կենսապահովմանն ու դրված (սպառողական), ավանդական գյուղատնտեսության ու նրա: Որոշ մարզերում, ինչպիսիք են՝ Ժիրակը, Լոռին և Տավուշը, աճում է ժամանակակից պոյ ու նախորդության և սպասարկման այնպիսի ու որոշների մասնաբաժինը, ինչպիսիք են՝ տեղեկատվության և հաղորդակցության սեփմուլ ոգիաները և պոլեստը / ստեղծարար պոյ ու նախորդության ու ներքին:	- Տարածքային կայուն, էական և երբեմն ծայրահեղ անհավասարության ու ներքին միասնական զարգացման առումով: Խաղ մարզերից յոթը, այսինքն՝ երկրի բնակչության ավելի քան 40%-ը, ու կիսպոլստերնի համեմատելի ցածր մակարդակ (մեկ շնչի հաշվով ազգային ՀԱՀի 70%-ից ցածր): - Գյուղական համայնքների մեծ մասում առկա է դիվերսիֆիկացված միասնական կառույցներ՝ սպառողական գյուղատնտեսության ամբողջական գերակշռող գործունեության ու և: - Մեկ միասնական աճի շարժիչի վրա առկա մեծ հույս ու դնելը՝ կենսապահովել ու երկրի միասնության և կենսից ավելի ին (ՀԱՀ տերմիններով), իսկ ռեզիդենտ աճի այլ կենսապահովել ի պոտենցիալ զարգացած է են, նկատվում է զբաղվածության և շատավելի ցածր մակարդակ և սահմանափակ ձեռնարկարկության ակտիվության ու և: - Թույլ է ներկայառնող, հատկապես ճանապարհային և երկաթուղային տրանսպորտի, որը բացառապես անդրադառնում է հեռավոր մարզերի միասնական կառավարության վրա: - Անդրկային միասնական օգտագործված ներքին, հատկապես ավելի քիչ զարգացած ռեզիդենտներում, որոնք հաստատվել են միասնական ակտիվության և ցածր ցուցիչներով և գյուղատնտեսության մեջ թաքնված գործադրության և բարձր մակարդակով:
Սոցիալական զարգացում	
- Հայաստանի մարզերի հոմոգենության բարձր մակարդակ՝ սոցիալական շերտի տեսանկյունից, որոնք գերծ են էթնիկական կամ մշակութային լարվածության ու նից, և այլ: - Սոցիալական բազային աջակցության և ծառայության ու ներքին հասանելիության ու ն (կրթության ու, առողջապահության ու, թոշակ, սոցիալական աջակցության ու, և այլն), չնայած, որ կառչ հավասար հասանելիության և որակ, ավելի ցածր է հիմնականում ավելի քիչ զարգացած մարզերում և ծայրամասյին տարածքներում:	- Անդեր, որոնք նկատվում են բնակչության նվազման կայուն և ուժեղ միտում՝ աշխատանքի և պաշտակերտ մանկների հնարավորության ու ներքին պակասի պահանջով, ամա սցոր, ծերացող սերունդ և ֆոնի վրա: - Բոլոր մարզերում տարբեր մակարդակով առկա աղքատության ու և վատկենսապայմաններ, որոնք ավելի բարձր են մասնավորապես գյուղական, ծայրամասյին և էռնային վայրերում: - Առողջապահության, կրթության և այլ հանրային ծառայության ու ներքին ոչ հավասար հասանելիության ու, ինչպես նաև մարզերի միջև թույլ կապ որը շարունակ մակարդակի է ծայրամասյին վայրերում: Էական անհամաչափության ու և նկատվում է տեղական

	մարդակու մ երևանի և այլ վայրերի միջև, քաղաքային և գյուղական համայնքների, ցածրադասի և բարձրադասի-լեռնային վայրերի, միջնակարգ դպրոցի սահմաններին մոտև հեռու գտնվող վայրերի (հատկապես հակամարտության գոտիներին) միջև: – Անդգերի մեծ մասը (և սկսում է ունենալ) բնութագրվում են մարդկային զարգացման համեմատաբար ցածր մակարդակով, ինչն սկսում է ցուցաբերել իսկ մարդկային զարգացման ինդեքսը: – Պատմական ապահովություն ցածր սոցիալական կապիտալ ընդհանուր առմամբ (վստահություն ունենալ համագործակցության ունենալ և) և կառավարման թույլ համակարգեր (սեղանական և ռեգիոնալ ինքնակառավարման համար սահմանափակ մասշտաբներ):
Ճրջակամիջավայրի սղջադրումը ուն	
– Հայաստանի մարզերի (և ամբողջ երկրի) շրջակա միջավայրի սղջադրումը անբավականին ուժեղ կատարողական, երբ համեմատում ենք բենչ մարքինգային այլ երկրների հետ (գրադեցնում մե հորվաթիայի անմիջապես հաջորդ սերը): Կենսաբազմազանությանը վերագրվող ամենամեծ ուժեղ կողմերն են՝ համեմատաբար համաչափ զարգացած գյուղատնտեսությանը ունենալ և առողջ անտառատնտեսությանը ունենալ (ինչն սկսում է ցուցաբերել իսկ Ճրջակամիջավայրի կատարողականի ինդեքսի դասակարգումը):	– Անդգերում մեկաբնապահության հիմնական ինդիկատորը կապված են ոչ կայուն էներգիայի աղբյուրներից գերկախվածությանը և օդի վատ որակի հետ: Այլ ին, կոշտաբանությունների և կեղտոջրերի կառավարումը չի կատարվում մասշտաբ կերպով՝ նվազեցնելով տարածքային ճկունությունը ունենալ կլիմայի փոփոխությանը անհանդեպ և մեծ ռիսկերի վտանգելով բնական ռեսուրսները: – Ճրջակամիջավայրի վիճակի միևնույն, երբեք կա երկարաժամկետային ափսոսանք, հատկապես այն մարզերում, որոնք ազդեցություն ունենալ կրում մանքագործական պոլյունսպերում ինդեքսից և բացահայտելի շահագործում միջ՝ շարունակելով մեծ ճնշում գործադրել շրջակամիջավայրի վրա: – Ջրային ռեսուրսների ոչ պոլյունսպերում կառավարում՝ գուրգորված սահմանափակ կարողություն ունենալ և թույլ ենթակառուցվածքի հետ:
Հետադարձություն ուն և նորարարություն ուն (անդգերում և արտադրանքում/համայնքում մ)	

- Չնայած մտեսական և նորարարական համակարգերի ընդհանուր թույլ կողմերին՝ վերջին տարիներին որոշ ոլորտներում նկատվում է դինամիկ զարգացում (օրինակ՝ պոստորույթ ան, կացարանի և սննդի ծառայությունների (տուրիզմի հետկապված), SRS, կրթության, առողջապահության մեջ), պոստհանում մնաճում է (սնունդ և խիչքներ, մետաղներ, աթամադործություն և, սեքսուալ, գեոսալոգիայում և) և գրավում օտարերկրյա ներդրումներ: Այս ոլորտներից որոշները և ավհամապատասխանում և ներուժի տեսակն ու կից օգուտն ստանում և զլորբալ շուկայական միտումներից և հիմնական զլորբալ մարտահրավերներից: - Դանակալի բարելավումներ են տեղի ունեցել 3 և 2 ու մտեսական կառավարչական մեջ, որտեղ հանրային քաղաքականության ներքին հստակորեն սահմանել են զլորբալ հնարավորություններն ու սրահարել են և ոլորտային սցենարներ ու ներառել ով նորարարություն ու ն, կրթություն ու ն, ներդրումներ և ձեռնարկատիրություն ու ն, օրինակ՝ SRS ոլորտում: Այնուամենայնիվ այս ոլորտական փոփոխությունները շահում է հիմնականում Երևանը և ավելի շատ ուրբանիզացված մարզերը (Շիրակ, Լոռի):	- Ազգային նորարարության ոչ ամբողջական քաղաքականության ու ն, որը ազդում է նորարարության և մտեսական կառավարչականի ամբողջ մակարդակի վրա և հատկապես ավելի քիչ զարգացած մարզերի դեպքում, ինչպես երևում է ՀԱՀի մեջ 3 և 2 ոչ բավարար ծավալներից, նորարարությունները, որում և գերակշռում է քիչ գործունեություն ավելի տեխնոլոգիաների և սարքավորումների ձեռք բերելը՝ կապված նոր գիտական կամ ինժեներական և ունենումների առարայ նախնա և սարանքների զարգացման հետ ռիսկերի/վեչ ու ռիսկի/ սկզբնական կապիտալի հասանելիությունը անցած մակարդակը և գործունեություն: - Ոչ պոր ու նավեր 3 և 2 անձնակազմ և մտեսություն ան ու հասարակություն ան կարիքներին չհամապատասխանող հիմունքներ ու ներ, որի վիճակն ավելի է վարթարում և «ուղեղի պոստիսթի» պարաառով՝ հիմնականում և ազդել ով բարձրագույն և կրթություն ու ն ստացած և երիտասարդ ձեռնարկատերերի վրա - Ընդհանուր առմամբ առանձնացված հետադարձություն ան և բիզնես ոլորտներ, որոնք բարելավված համագործակցություն ան կարիք ու նեն: - Ձեռնարկատիրական գործողություն ու ներքին ցածր մակարդակը և ՓՋ-ների ցածր թվաքանակը, հատկապես այ ու դական հանալքներում: - Ժամանակակից տեղեկատվական տեխնոլոգիաների օգտագործման ցածր մակարդակ, բնակչություն ան կողմից SS ոլորտի և ու բացման դանդաղ ընթացք՝ զուգակցված էլ. կառավարման համակարգի քիչ զարգացվածություն ան և հանրային հատվածի կողմից նորարարություն ու ներքին սահմանափակ օգտագործմամբ, օրինակ՝ զուտ մեղի գործընթացում, որտեղ նկատվում է անհավասար հասանելիություն ու ն մարզերի միջև:
Տարածքային զարգացման կառավարում և հարսնից հիմնականիդներ	
- Վերջին տարիների ընթացքում 3 առանում և S2 քաղաքականության ան ու ոլոված կենտրոնական մակարդակի հաստատություն ան՝ Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն ան հետմիաին ստեղծվել և բարելավվել է տարածքային զարգացման շրջանակը: - S2 բարեփոխումները համալրվում են հանրային կառավարման մեջ փոփոխություն ու ներքին, հատկապես տեղական կառավարման մարմինների շարունակվող խոշորացումը (հանալք նախարարաններ) և բարձրացնել ով նրանց դերը՝ որպես զարգացող դերակատարներ (օրինակ՝ տեղական մտեսական և անալիզման ներդրմամբ), պրոբն ցույց է տալիս տեղական	- Անհմանափակ գործառնական և հարկաբյ ու շենային ապակենտրոնացում, ինչը հանգեցնում է զարգացման համար տարածաշրջանային և տեղական դերակատարների ցածր ներգրավվածություն ան և դրանց ներուժի անօգտագործմանը: - Անհմանափակ կարողություն ու ներքին՝ կազմակերպել ու, դեկալկրել ու և իրանել ու տարածքային և տեղական զարգացում մը, հատկապես ավելի ի հեռավոր վայրերում, ինչ և սրտացող ու և մեական կառավարման ընդհանուր թույլ կողմերը (ցածր աշխատավարձ, ցածր մոսիվացիա անձնակազմի բարձր ռոտացիան ալ և): - Տարածքային զարգացման քաղաքականության ու ոլորություն ու ներքին և բարեփոխումները դեռևս

կառավարման մարմինների կողմից զարգացման ռեսուրսների օգտագործման բարելավում:	սպիանջում են և խորժեք գործնական կիրառում կառավարման բոլոր մակարդակներում (ապացույցների վրահիմնված պլանավորում, ծրագրի կառավարում, պոռոյ ու նքների վրահիմնված բյուջետավորում և այլն):
Հնարավորության նկեր	Ապահովելներ
Տնտեսական զարգացում	
- Անկապտադրողական կարողության ու նկեր գյուղատնտեսության և այլ սեկտորների մեջ, որոնք կարող են օգտագործվել բարելավված քաղաքականության ու նկերի ներքո: - Բիզնեսի և ձեռնարկների ու նկերի հարկային բարեփոխումներ՝ ամենուրեք տնտեսական աճի էնդոգեն ներուժը ազատելու համար: - Տնտեսության առավել խոստումնալից ու որոնները ակտիվացնելու ապարասականության ու նկեր, որոնք կարող են զարգանալ և ստեղծել չափաանորոշող և միջազգայնացման բարձր ներուժ՝ հիմք ընդունելով սմարթ-մանագիտության մոտեցումը: 1. Զարգացած գյուղատնտեսության ու նկեր 2. Նոր մթերքներ 3. Բացարձակ ջրերի կառույցներ կառավարում 4. Կայուն և հանքային ու նկերության ու նկեր 5. Անջատված պոռոյ ու նկերության ու նկեր 6. ՏՏ տեխնոլոգիաներ 7. Անոռնության ու նկեր բարեկեցության ու նկեր 8. Անտեղծագործական և փորձի վրահիմնված պոռոյ ու նկերության ու նկեր և ծառայության ու նկեր 9. Նոր կրթության ու նկեր 10. Նոր սոցիալական ծառայության ու նկեր	- Էկոնոմիկայի հետազատարարներն ցնցումներ և/կամ գլոբալ ճացում՝ սահմանափակելով զարգացման հնարավորության ու նկերը և դարձնելով ռեգիոնալ զարգացումը քիչ կարևոր առաջնություններից: - Ազգային և ռեգիոնալ տնտեսության ու նկերի թերմեկուսացում՝ չափաանքաղաքական բարդ դիրքի պարճառով: - Տնտեսական աճ՝ հիմնականում հիմնված բնական ռեսուրսների և ցածր կարողության ու նկերի վրահիլն ղարձնում է ազգային և տարածքային պոտադրության ու նկեր ծառայության ու նկեր միջազգայնորեն ավելի ու ավելի քիչ միցում նակ: - Ճնշում տնտեսության վրահ կլիմայի փոփոխության և այլ գլոբալ մարտահրավերների պարճառով:
Սոցիալական զարգացում	
- Կենտրոնացում է չափաանորոշող և տնտեսական այլ հնարավորության ու նկերի վրահ պոտադրող նվազեցնելու համար, հարկապես անապահով տարածքների դեպքում, և առավել խոցելի խմբերի իրավահանրության բարելավելու համար: - Սոցիալական ենթակառուցվածքում և ծառայության ու նկերի մեջ նոր մոդելների և տեխնոլոգիաների օգտագործում, որոնք կբարելավեն որակն ու հասանելիությունը ու նկեր առանց ծախսերի էական աճի:	- Ծախսում նակելով բարձր սոցիալական անհավասարության ու նկերը՝ պոտադրող էլ ու խորը տնտեսական, կրթական, մշակութային և կարգավիճակի այլ բաժանումներ՝ սահմանափակելով անհատական պոտադրողականության ու նկեր, ձեռնարկության ու նկեր, մոբիլության ու նկեր և ստեղծարարության ու նկեր: - Կիսաոսոցիալական աղքատության և, հաշմանդամության և հարառաճ դժվարության ու նկերի այլ պարճառների համակենտրոնացված սոցիալական ինդիկատորներ՝ որոնք ի վերջո առաջացնում են բնակչության բացառում և մարգինալացում:
Դրամադրական պառարկության ու նկեր	
Միջազգային և ալ պրակտիկայի և ժամանակակից տեխնոլոգիաներ և կառավարման և ու ծուկների առկայության ու նկեր՝ բնական ակտիվների կառույցում ու նկեր ապահովելու համար,	Արտաքին ռիսկերի և մարտահրավերների (կլիմայի փոփոխության ու նկեր, գերբնակեցում, ռեսուրսների սպառում և այլն) աճ՝ զուգորդված ցածր ճկունության ավելի, ինչը հանգեցնում է բարձր

միաժամանակ տնտեսական առավել ուժայ ու ներքո ու ժողովրդի ուժ՝ թույլ տալով արագ առաջընթաց Յայ աստանի մարզերում: – Անդրերի բնակչության իրազեկվածության ամբողջական բնույթի կայուն օգտագործման և դրանց պահպանության անհրաժեշտության վերաբերյալ:	տնտեսական և բնապահպանական ծախսերի (օրինակ՝ էներգիայի ցածր պոչ ու նավթում) և վերականգնող աղբյուրների ցածր օգտագործման, և ի վերջո ստիմուլանտի միջոցով տնտեսական և սոցիալական նպաստների համար սկսվողների օգտագործումը:
Հետադարձություն և Լորդարություն (անդամակցության համաձայնություն)	
– Գաղափարների և պոստիվ փորձի առկայություն ու նախապայմանները և սկսվողները ու համագործակցության ու նոր հետադարձության և Լորդարության ու որոշում, ինչը կլինի իրական կառուցվածքային և կառավարական թերությունները և կարող է ալի ռեգիոնալ բնակչության և տնտեսության ու ներքին Լորդարության ու ընդհանուր մակարդակը: – Հետադարձությունը S2 բաղադրանքային մեջ, որը հնարավոր է հարակից կառույցները բարելավել ու կառուցողականորեն օգտագործել ու պոստիվ աջակցություն ու նոր հասանելի է էՄ, այլ դոկորների և միջազգային ֆինանսական ինստիտուտների կողմից: – Անդամակցության մոնիթինգի ներքին փորձաքննության հասանելիություն ու նախապայմանները ու առավել հեռանկարային առաջնությունը որոշողի զարգացումը որպես միջուկային ու կառուցվածքային փոփոխություն ու ներքին շարժիչներ, ներգրավել ու բոլոր շրջանները իրենց էներգիան սկսվողների և հմուտ ու ներքին համապատասխան:	– Հետադարձության և Լորդարության ու որոշում նախկին բաժանում՝ գործնական տնտեսական և սոցիալական ծրագրերից, և անբավարար բնույթի հարակցում Յ և Ն և Ն ին: – Հանրային վարչակազմ (համակարգ բաղադրանքային ու մշակողները) ռազմավարական համակարգողի և մոնիթինգի դերը չընդունող, բոլոր բաժանողով գործընկերներին չընդգրկող՝ որոշել իրենց մեկ համաձայնեցված, ընտրված սմարթ մանագիտություն ու ներքին:
Տարածքային զարգացման կառավարում և առևտրի հարցեր	
– Արտաքին ֆինանսական և տեխնիկական աջակցություն հասանելիություն ու նախապայմանները և կարողություն ու ներքին զարգացում՝ շարունակել ու ալ բարելավումները պոստիվ աջակցություն կապիտալ իզուցիայով: – Հասանելի ֆինանսավորման (ազգային, միջազգային և տեղական; սկսական և մասնավոր) համակարգում՝ դրանք ծրագրերին համապատասխան ծախել ու ֆինանսավորման (կիսա) մրցակցային բաշխման միջոցով: – Տարածքային կառավարման բարելավումը (համայնքների հետադարձություն)՝ որպես ընդլայնված համայնքային և միջհամայնքային մակարդակում ալի ինչպես մակարդակի կոմալ եքս, սոցիալ-տնտեսական միջամտություն ու ներքին ներդրել ու մեխանիզմ:	– Շարունակական լարված հարաբերություն ու ներքին հարևան երկրների հետ՝ բացառաբար աղբյուր ու որոշ տարածքների և համակարգ ստիմուլանտի շրջանների զարգացման հեռանկարների վրա: – Տարածքային և տեղական դերակատարների լիարժեք ներգրավվածություն բացակայություն ու նախապայմաններ, ինտեգրված, հնարավորինս համառել մշակված և իրականացված նախագծերում, որոնք կարող են ու ներառ Նշանակալի ռեգիոնալ աղբյուր ու նախապայմաններ և ոչ կենտրոնացած միջամտություն ու ներքին: – Տարածքային կառավարման անարդյունավետության և տեղական զարգացման համար կախվածություն ու նախապայմաններ ֆինանսավորում միջ (բյուջե և դոկորների):

1. Ռազմավարական հայեցակարգ, նպատակներ եւ սկզբունքներ

Տարածքային զարգացման նպատակների և առաջնահերթությունների հիմնական կառուցվածքը վերաբերում է իրավիճակի և քաղաքականության վերանայման միջոցով հայ տնտեսության հիմնական խնդիրներին՝ ապահովելով Հայաստանում S2 քաղաքականության «կառավարում ըստ նպատակների» (կառավարման միջոցով արդյունքներ) շրջանակ:

Անպեղ ուղիներ

Տարածքային զարգացման քաղաքականությունը տրամադրում է համահունչ խթաններ՝ Հայաստանի բոլոր մարզերի մրցունակությունը բարելավելու համար, հիմք ընդունելով հատուկ էնդոգեն ներուժը՝ ապահովել սոցիալ-տնտեսական համախմբվածության և շրջակա միջավայրի համաչափության բարձր մակարդակ: Նորարարությունը լայնորեն խթանվում և խրախուսվում է սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառմամբ:

S2 քաղաքականությունը սերտորեն համակարգվում է կենտրոնական նախարարությունների միջև և իրականացվում է միջազգային, ազգային և ենթազգային դերակատարների հետ համատեղ:

Տեղ սկսնակ նպատակներ

Տարածքային զարգացումը կառավարվում է ռազմավարական տեսլականի ուղղությամբ.

«Հայաստանը հաջողակ է մրցունակություն և նորարարություն կառուցելու և իր բոլոր տարածքների միջև համախմբվածություն ու կայունություն ապահովելու մեջ»:

Հայաստանի տարածքային զարգացման քաղաքականության նպատկը հետևյալն է.

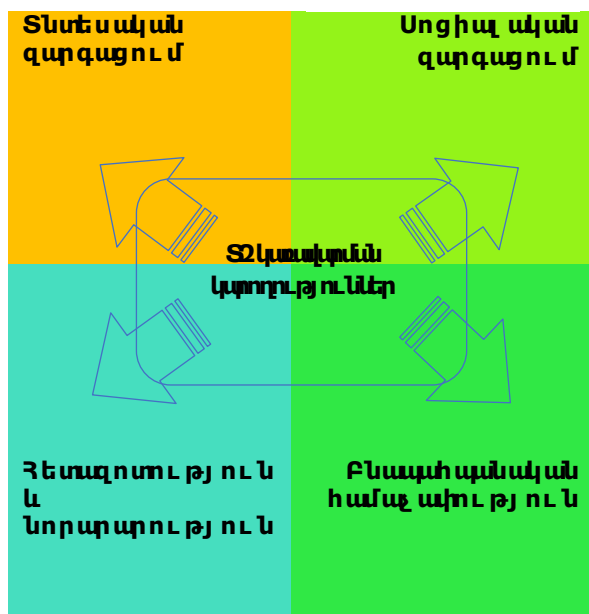
«Ապահովել Հայաստանի բոլոր տարածքների համար տնտեսական և սոցիալական, տարածքային համաչափ և կայուն զարգացում՝ ըստ իրենց հատուկ կարիքների և ռեսուրսների, լավագույն փորձի և նորարարական մոտեցումների կիրառմամբ»:

Այս ընդհանուր նպատակը բաղկացած է հետևյալ տարրերից, որոնք կազմում են S2 քաղաքականության հատուկ նպատակները.

1. Բոլոր տարածքների մրցունակության բարձրացում՝ հիմնվելով իրենց էնդոգեն ներուժի վրա թույլ տալով ավելի և ավելի նստեգրում ազգային և միջազգային տնտեսություններ:
2. Տարածքային համախմբվածության բարձր մակարդակի ապահովում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով ավելի քիչ զարգացած տարածքներին և սահմանամերձ տարածքներին:
3. Բոլոր մարզերում բնական ռեսուրսների կայուն օգտագործման և շրջակամիջավայրի պահպանության ապահովում:
4. Հետազոտական և նորարարական կարողությունների ընդլայնում՝ լայն տարածում գտած նորարարությունների խթանմամբ և բոլոր ոլորտներում սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառմամբ:
5. Տարածքային զարգացման արակտիկայի կատարելագործում՝ գործառնական ծրագրավորմամբ, տարածքային և տեղական դերակատարների ավելի մեծ մասնակցությամբ զարգացման պլանավորման և իրականացման գործընթացում:

Գծաթվեր 8: S2 քաղաքականության հատուկ նպատակները

S2 քաղաքականության չափերը

Աղբյուր՝ սեփական մշակում

S2 հատուկ նպատակներ

Հայաստանում S2 քաղաքականության երկարաժամկետ տեսլականին համահունչ՝ ռազմավարական առումով արդյունքները ստուգվելու են հետևյալ հստակ սահմանված մի քանի չափերի հիմնական կատարողականի ցուցիչների նկատմամբ, որոնք աճի է ձեռք բերվել մինչև և 2025 թվականը.

1. Հայաստանի մարզերը առաջացնում են ազգային ՀՆԱ-ի ավելի քան 50% -ը:
2. Տնտեսապես ակտիվ բնակչության, բարձրագույն և միջնակարգ մասնագիտական կրթություն ունեցող անձանց և ակտիվ ձեռնարկությունների բաժնեմասերը / գործակիցները 2014-ի

համեմատ բոլոր մարզերում առնվազն 10 տոկոսային նիշով բարձրանալ ու են:

3. Բոլոր մարզերը ամբողջությամբ կմասնակցեն Հայ աստանի սոցիալ - տնտեսական զարգացմանը`
 - ոչ մի մարզ մեկ շնչի հաշվով ազգային ՀՆԱ-ի 50% -ից ցածր չի լինի, և
 - մարզերում բնակվող բնակչության 30% -ից ավասը, մեկ շնչի հաշվով ազգային ՀՆԱ-ի 70% -ից ցածր:
4. Բոլոր մարզերը կցուցաբերեն կոշտ թափոնների վերաձևման ավելի բարձր մակարդակ` կեղտաքերերի բարելավված կառավարում, վերականգնվող էներգիայի ավելի բարձր արտադրություն և ավելի մեծ էներգաարդյունավետություն` 2014-ի համեմատ:
5. Բոլոր մարզերն կօգտվեն սմարթ մասնագիտացման մոտեցման հետ կապված միջամտություններից և ներդրումներից:
6. Տարածքային զարգացման քաղաքականության իրականացումը կյանքի կոչվի մեկ գործող գործառնական ծրագրի (S2ԳԾ) միջոցով, որը կներառի բոլոր համապատասխան ծրագրերն ու գործիքները` Կառավարության և զարգացնող գործընկերների կողմից:

Վերոնշյալ համատեքստում տարածքային զարգացումը կենտրոնանում է քաղաքային աճի բևեռների, գործարար միջավայրի բարելավման, մարդկային կապիտալի ամրապնդման, հիմնական ենթակառուցվածքների ապահովման և նորարարությունների խթանման վրա: Հայ աստանի տարածքային բազմակենտրոն զարգացումը հանդիսանում է S2 քաղաքականության հիմնական մասը, որտեղ առաջնահերթությունը տրված է այն տարածքներին, որոնք հետ են մնում` ապահովելու նրանց սոցիալ -տնտեսական զարգացմանը լիարժեք մասնակցությունը: Հայ աստանի բոլոր մարզերը` ներառյալ քիչ զարգացածները, կդառնան ավելի գրավիչ վայրեր` ապրելու, աշխատելու, այցելելու և ներդրումներ կատարելու համար:

S2 ընդհանուր և առանձնահատուկ նպատակները ձեռք կբերվեն մարզերի միջև տարբերակված ծրագրի բաղադրիչների և ֆինանսական հատկացումների միջոցով` ըստ դրանց զարգացման մակարդակի և համապատասխան դերակատարների միջև սերտ համագործակցության միջոցով:

Հայ աստանի բոլոր մարզերում համաչափ տարածքային զարգացումը հնարավոր կլինի հասնել ինտեգրված մոտեցման միջոցով` հիմնվելով ենթակառուցվածքների, մարդկային կապիտալի և հանրային ծառայությունների ոլորտում պետական և մասնավոր ներդրումների համադրության միջոցով` խթանելով տնտեսական գործունեությունը և լայն նորարարությունները:

Թեմայի գերակայություններ

S2 նպատակները ձեռք են բերվում միայն այն դեպքում, երբ համապատասխան միջամտությունների մի ամբողջ շարք է մշակվում և իրականացվում բազմաթիվ դերակատարների կողմից: Ստորև ներկայացված թեմատիկ առաջնահերթությունները միջամտությունների ոլորտներ են, որոնք համարվում են առավել ազդու նախադասարմար և արդյունավետ` ՀՀ մարզերի ներկայիս ռազմավարական համատեքստում S2 նպատակների իրականացման համար: Նրանք նաև ինտեգրում են համապատասխան ազգային սմարթ մասնագիտացման առաջնահերթ ոլորտները: Հետագա

առաջ նահերթությունները և թեմաները կարող են դիտարկվել և ավելացվել S2 ընդհանուր նպատակներ՝ գործառնական ծրագրերի վերածելիս: Նախատեսված են հետևյալ թեմատիկ առաջ նահերթությունները՝ S2 նպատակներին դրանց համապատասխանություն հետմիասին:

Գնալույժ 9: S2 գերակայություններ

No.	Առաջ նահերթություն վերնագիր	Նկարագիր	S2 առավել համապատասխան նպատակներ
1	Տարածքային քաղաքային աճի բևեռների մշակում	Այս առաջ նահերթության նպատակը երկրորդական քաղաքներում ավելի շատ «խառը տնտեսություններ» և նոր աշխատատեղեր ստեղծելն է, կյանքի որակի բարձրացումը, քաղաքային ենթակառուցվածքների վերականգնումը, ծառայությունների բարելավումը՝ ներառյալ սոցիալական ծառայությունները, ինչպես նաև բիզնեսին աջակցող կառույցների զարգացումը և ձեռներեցության խթանումը: Երևանի և Երկրի մնացյալ մասի միջև զարգացման մակարդակի համաչափության անհրաժեշտության պատճառով, և հաշվի առնելով աշխարհաքաղաքական նկատառումները՝ երկրորդական նշանակություն քաղաքները կնշանակվեն և կաջակցվեն երկարատև ջանքերով՝ ռեգիոնալ քաղաքային աճի բևեռներ դառնալու համար: Սմարթ մասնագիտությունները, ինչպիսիք են՝ «Առաջադեմ արդյունաբերությունները», «Տեղեկատվական և հաղորդակցական տեխնոլոգիաները», «Նոր կրթությունը» և «Նոր սոցիալական ծառայությունները», առավել կարևոր են:	- Տարածքային մրցունակություն աճ - Տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ - Հետազոտական և նորարարական ընդլայնված կարողություններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում
2	Տարածքային և տեղական բիզնեսային մանրերի ամրապնդում	Այս գերակայությունը նպատակ ունի ստեղծել և զարգացնել տարածքային և տեղական նշանակություն բիզնեսին աջակցող կառույցներ, վերականգնել արդյունաբերական տարածքները և աջակցել տարածքային և տեղական ձեռնարկատիրական նախաձեռնություններին, նպաստել աշխատատեղերի ստեղծմանը և տնտեսական կայուն աճին: Նախաձեռնությունները, ինչպիսիք են՝ բիզնեսի աջակցման կենտրոնները, սկսնակներին (ստարթ-ափ) աջակցություն և ծրագրերը, արդյունաբերական պարկերը և այլն, նախատեսվում են կենտրոնական փոքրածավալ արտադրության, նորարարություններին վրահիմնված ձեռնարկություններին, առաջադեմ ծառայություններին վրա: Նախապատվությունը կը պետք է տրվի սմարթ մասնագիտացման առաջ նահերթ ոլորտներին:	- Տարածքային մրցունակություն աճ - Հետազոտական և նորարարական ընդլայնված կարողություններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում
3	Զբեմաշրջանային կայուն զարգացում և խթանում	Այս գերակայությունը նպատակ ունի հիմնականում պահպանել և խթանել մշակութային ժառանգությունը և շրջակա միջավայրի ռեսուրսները, ինչպես նաև բարելավել զբոսաշրջության ենթակառուցվածքի որակը, բարձրացնել մարզերի գրավչությունը, զարգացնել մարզային տնտեսությունները և ստեղծել	- Տարածքային մրցունակություն աճ - Ռեսուրսների կայուն օգտագործում - Շրջակա միջավայրի

No.	Առաջ նահեր- թու թյ ան վեր նագիր	Նկարագիր	S2 առավել համապատասխան նպատակներ
		Նոր աշխատատեղեր: Ուշադրություն անկենտրոնում է գտնվում «Ստեղծարար և փորձի վրահիմնված արդյունաբերություններում ծառայություններ» սմարթ մասնագիտացումը:	պահպանում
4	Տարածքային և տեղական տրանսպորտային ենթակառուցվածքի և կապակցվածության բարելավում	Նպատակն է՝ բարձրացնել մարզերի հասանելիությունը և բնակչության, զբոսաշրջիկների, ապանքների և ծառայությունների շարժունակությունը՝ կայուն տնտեսական զարգացումը և սոցիալական փոխանակումները խթանելու համար: Անհրաժեշտ է իրականացնել տարածքային և տեղական մասշտաբի ներդրումներ՝ բոլոր մարզերի և մեծ բնակավայրերի միջև և ավելապես ապահովելու նպատակով: Պետք է բարելավվի նաև էլ. կապը (օրինակ՝ բրոդբենդը (broadband)): Կապակցվածությունը կարևոր է սմարթ մասնագիտացման բոլոր առաջնահերթությունների համար:	- Տարածքային համախմբման բարձր մակարդակ - Քիչ զարգացած և սահմանամերձ տարածքների ներգրավում
5	Ներդրումներ մարդկային կապիտալում և սոցիալական ենթակառուցվածքում	Նպատակն է՝ ստեղծել վայրեր՝ էական նշանակություն ունեցող ծառայություններին բնակչության ավելի լավ հասանելիությունն ապահովելու համար, որը կնպաստի տնտեսական և սոցիալական համախմբմանը հասնելուն՝ առողջության, կրթության, արտակարգ իրավիճակներում սոցիալական և հանրության անվտանգության համար ենթակառուցվածքները բարելավելու միջոցով: Այս նպատակին կնպաստեն կրթություն, զբաղվածություն, նորարարություն և ձեռնարկատիրություն խթանումն ու մարզիկական աջակցությունը խթանումը: «Մարդկային առողջություն և բարեկեցություն», «Ստեղծարար և փորձի վրահիմնված արդյունաբերություններում ծառայություններ» և «Նոր կրթություն» սմարթ մասնագիտացումներն ամենից համապատասխան են:	- Հետադուտակն և նորարարական ընդլայնված կարողություններ - Սմարթ մասնագիտացման մոտեցման կիրառում - Քիչ զարգացած և սահմանամերձ տարածքների ներգրավում
6	Ներգրավված S2 ծրագրերի/արդյունքների մշակում և տարածքային և տեղական դերակատարների կարողությունների աճ	Նպատակն է՝ աջակցություն տրամադրել ազգային և ենթաազգային դերակատարներին տարածքային զարգացման ծրագրերի և արդյունքների թափանցիկ ու արդյունավետ իրականացման համար, որն իր մեջ կներառի ազգամարմարական անավարձում, արդյունքների կառավարում և կառավարման ասպեկտներ: Առաջնահերթությունը պետք է տրվի բազմակողմանի միջամտություններին՝ համակցելով ենթակառուցվածքային և ոչ ենթակառուցվածքային տարրեր:	- S2 բարելավված փորձ - Տարածքային և տեղական դերակատարների կողմից մասնակցության ավելի բարձր մակարդակ

Աղբյուր՝ սեփական մշակում

Վերոնշյալ գերակայությունները հետագայում պետք է հատկորոշվեն Օբյեկտիվորեն Ցուցիչների (OUS-ներ) միջոցով և վերածվեն գործառնական տերմինների՝ Տարածքային զարգացման գործառնական ծրագրերի (S2ԳԾ-եր) ներքո:

Գործառնական մոդալ ություն – Տարածքային զարգացման գործառնական ծրագրեր

Հայաստանի տարածքային զարգացման և սմարթ մասնագիտացման ռազմավարության արդյունավետ իրականացումը կպահանջի S2-ին ուղղված գործառնական ծրագրերի նախագծում և իրականացում: Նախատեսվում է, որ 2018թ-ին նախաձեռնված հետևյալ ծրագրերը կիրականացվեն և սերտորեն կհամապատասխանեն Միջնաժամկետ հանրային ծախսերի ծրագրին (բազմամյա պլաններ):

- Սկզբնական փուլ – Սկզբնական փուլում համակցվեցին ոլորտային և դոնորների՝ հատկապես «Աջակցություն տարածքային զարգացման գործընթացներին» (2013-2017թթ.) եւ ՅՄ ծրագրի և ՀԲ 2014-2017թթ. ծրագրի կողմից ներդրված միջամտությունները: Ներդրված հիմնական նորություններն էին՝
 - o Պիլոտային S2 ծրագիր, որը ներառում էր S2 քաղաքականության նպատակներին ուղղակիորեն ուղղված դրամաշնորհային սխեմա (2016-2020թթ.),
 - o Տեղական և ռեգիոնալ սոցիալ-տնտեսական զարգացման ծրագրերի նոր տեսակներ ՀՏՀ կողմից:
- **1-ին S2 գործառնական ծրագիր (2018-2020թթ.)** – 1-ին S2ԳԾ-ը հիմնված է սկզբնական փուլից քաղված դասերի վրա և արտացոլում է եւ կառուցվածքային ֆինանսավորման ծրագրերի ներքո սահմանված ծրագրավորման մոտեցումը: Ակնկալվում է, որ մինչ 2020թ-ը S2 ռազմավարության 2025թ-ի թիրախների մոտ 40%-ը կիրականացվի: 2018-2020թթ. S2ԳԾ-ի իրականացումը թույլ է տալիս վերանայել և կարգավորել առկա S2-ին վերաբերող ծրագրերը, ինչպես նաև ներդնել այնպիսի նոր գործիքներ, ինչպիսիք են՝ կենտրոնական բյուջեից տեղական ինքնակառավարման մարմիններին տրամադրվող մրցունակ սուբսիդիաները/դրամաշնորհները (նախաձեռնվել է 2018թ-ին):
- **Հետագա S2 գործառնական ծրագիր(եր)** – Հաջորդական S2ԳԾ(ները) կհիմնվեն 2018-2020թթ. S2ԳԾ-ի փորձի վրա: Դրանք պետք է նպաստեն 2025թ-ի ռազմավարական թիրախների մնացյալ 60%-ի ձեռքբերմանը: 2-րդ S2ԳԾ-ը պետք է մշակվի 2020թ-ին և իրականացվի 2021-2025թթ-ին:

2. Գործողության ուղևորության պլան

Վերջին տարիներին Հայաստանում տարածքային զարգացման քաղաքականության ուղևորությունը գործունե է: S2 բարեփոխումները պետք է հաստատված են միջնաժամկետ հեռանկարով: Հետագա բարեփոխումները կներդրվեն S2 ռազմավարական նպատակներին հասնելու ուղղությամբ առաջընթացի միջանկյալ վերանայման հիման վրա: Հետևաբար նոր բարեփոխումներ պետք է համաձայնեցվեն 2023/2024 թվականներին:

Գծաթուխ 10: Տարածքային զարգացման բարելավումների գործողության ու ներքին պլան (ամփոփագրված լինելու դեպքում)

No.	Քայլեր և կարևոր իրադարձություններ	Դառախառնում մարմին(ներ)	Ժամանակացույց
1	Ամբողջականացման գերակա ոլորտների և Կողմնորոշումների (նպատակների) ներգրավում ու որոշյալ ինքնակազմակերպությունների և ծրագրերի մեջ	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Էկոնոմիկայի նախարարություն Կրթության, գիտության, մշակույթի և սպորտի նախարարություն Բարձր տեխնոլոգիական սփռում և նպերություն Նախարարություն Աշխատանքի և սոցիալական հարցերի նախարարություն Ճրջակամիջավայրի նախարարություն	2020 հունիս
2	Ամբողջականացման գերակա ոլորտների և Կողմնորոշումների (նպատակների) ներգրավում տարածքային/մարզային զարգացման ռազմավարություններում	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն (ՏԻՄ-երի և մարզպետարանների հետ համագործակցությամբ) Եվ տեխնիկական սջակցություն	2020 սեպտեմբեր
3	2018-2020 թթ. ՏՀԳՆ-ի թեմատիկ ընդլայնում սոցիալ-մշակութային զարգացման ինդիկատորներում ուղղված գերակայություն ու ներդրում և միջոցառումներով՝ ներառյալ փոփոխություններ Կառավարության կողմից ՏԻՄ-երի զարգացման ծրագրերին սրահադրվող ՍԽՐԿ-ների ծրագրում	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ Եվ տեխնիկական սջակցություն	2020 մարտ(ներդրում) 2020-2021 (իրականացում)
4	2021-2025 թթ. ՏՀԳՆ-ի մշակում՝ բարելավված դիզայնով և մշտադիտարկման համապատասխան շրջանակով	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Եվ տեխնիկական սջակցություն	2020 դեկտեմբեր (նախագիծ և ընդունում) 2021-2025 (իրականացում)
5	Հայաստան-Եվրոպայի դրամաշնորհային ծրագրերի մշակում՝ ներկայից ՏՀԳՆ-ի փորձի հիման վրա դրանք զարգացնելով և ընդլայնելով՝ սեփականատերերի և մշակութային աճի համար մարզային մակարդակի համապատասխան ծրագրեր	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն Հայաստանում Եվրոպայի դրամաշնորհային Եվ տեխնիկական սջակցություն Հայաստանի տարածքային զարգացման հիմնադրամ (երբ ներգրավված լինի՝ որակի իրականացումը մարմին)	2020 հունիս (նախագիծ) 2020-2023 (իրականացում)
6	ՏԻՄ-երի՝ որակի զարգացումը դերակատարների համար կարողություն ու ներքին զարգացման լայն ծրագիր	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն	2020 մարտ(նախագիծ) 2020 – 2021 (իրականացում)

No.	Քայլեր և կարևոր իրադարձություններ	Պատասխանատու մարմին(ներ)	ժամանակացույց
	(Կառավարության սուբվենցիայի ծրագրի թեմատիկ ընդլայնման հետևանքով)	ԵՄ սեփնիկական աջակցության	
7	Կայուն S2 ֆինանսավորման մեխանիզմների հիմնում՝ ՏԻԲ-երի համար Կառավարության սուբվենցիայի ծրագիրը կենտրոնական բյուջեում դրանում ղղված տող փոխանցումով	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ֆինանսների նախարարության ԵՄ սեփնիկական աջակցության	2020 ղեկստեմբեր
8	S2 կառավարման ստեղծկառվության և ցուցիչների համակարգի հետազոտություն՝ որպես ԷԼ. կառավարման մեջ ընդգրկված վեբ-ծրագիր:	Տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության ֆինանսների նախարարության ԵՄ սեփնիկական աջակցության	2020 ղեկստեմբեր

Սղբյուրը՝ սեփական մշակում

